

Mythologia, Francfort, 1581 - IV, 09 : De Fortuna

Auteur(s) : Conti, Natale

Collection Mythologia, Francfort, 1581 - Livre X

Ce document a pour résumé :

[Mythologia, Francfort, 1581 - X \[39\] : De Fortuna](#)

Collection Mythologia, Venise, 1567 - Livre IV

Ce document est une version augmentée de :

[Mythologia, Venise, 1567 - IV, 09 : De Fortuna](#)

Collection Mythologie, Paris, 1627 - Livre IV

[Mythologie, Paris, 1627 - IV, 10 : De Fortune](#) est une transformation de ce document

Collection Mythologie, Lyon, 1612 - Livre IV

[Mythologie, Lyon, 1612 - IV, 09 : De Fortune](#) est une traduction de ce document

Informations sur la notice

Auteurs de la noticeÉquipe Mythologia

Mentions légales

- Fiche : Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle). Licence Creative Commons Attribution – Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Images : Münchener DigitalisierungsZentrum (MDZ).

Citer cette page

Conti, Natale, *Mythologia* Francfort, 1581 - IV, 09 : De Fortuna, 1581

Projet Mythologia (CRIMEL, URCA ; IUF) ; projet EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne Nouvelle)

Consulté le 25/02/2026 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Mythologia/items/show/5945>

Copier

Présentation du document

PublicationFrancfort, André Wechel, 1581

ExemplaireRegensburg (Allemagne), Staatliche Bibliothek, 999/Hist.pol.1307

Formatin-8

Langue(s)

- Grec ancien
- Latin

Paginationp. 338-344

Des dieux, des monstres et des humains

Entités mythologiques, historiques et religieuses[Fortune](#)

Notice créée par [Équipe Mythologia](#) Notice créée le 28/12/2018 Dernière modification le 25/11/2024

luminis formas & mutationes, cum de illa præcipue cognoscenda esset sollicitus: qui cum noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, ac dormiebat per diem. Hic prior, ut testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaethon deprehendit solis cursum: quæ causa exitit cur Luna illum amasse dicta sit, ut testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnem, ac somno desidiaque deditum fuisse putarint, unde in illos qui sunt huiusmodi convenit id dictum, *Somnus Endymionis*: in illos enim convenit, qui negligenter aded aliquid faciunt, ut dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cum etiam Æneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, ut bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in lib. vigesimo Iliadis:

*Αἰνείας Τρώων βασιλεύς, πᾶσι πικρὰ λαὸν
τῶν Τρώων βασίλειον ὑπὲρ τοῖσιν οἰοπτοῦσαν;
Ænea, Troium ductor, quò grandia facta,
Qua Reges inter, repletaque pocula latns
Pollicitus fuerat?*

Quæ res fortè causa fuit cur Æneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cum alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cum huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus, quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elci, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse utilem, cum maximè Dei auxilium iis præcipue præsto esse solet, qui & ipsi non sint desides, & illud suppliciter imploraverint. Nam cerè quidem Deus non fauet desidia. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna. CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermionibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omneq; facultatum, & honorum, & ami-

& amicitiarum, & cominodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quod rerum omnium sit inconstantissima, neque vilo in loco diutius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam inuit, & testatur Pausanias in Messeniaceis, quippe cum illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumeravit, quam Tychem Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

*Ina omnes Varro per prata comantia flore,
Candida Lemippe, Phanoque, Eletraque, lanthe,
Melobesia, Tyche, Ocyrhoe prae signis oculis.*

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse à sanguine ait in his:

αἱματὸς ὡκεανῶγα, ἀπὸ τοῦ αἵματος ὅθεν ἔγενετο.

Sanguine progeneratam, & inexpugnabile numen.

Quamvis scripsit quidam quod ante Homeri tempora nemo de Tyche mentionem fecit antiquior poeta; neque Hesiodus quidem, qui Deorum omnium ortus conscripsit, de Fortuna meminit omnino. Est enim recens, ut ita dixerim, & Homeri inuentum, Fortuna, quam permulti scriptores post Homeri tempora nobilitarunt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit: siue ab Homero primo, certè post eius tempora, vires assumpsit. Hanc serunt res humanas sursum ac deorsum subvertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cum libuerit, hanc omnia illa euerfa & iacentia erigere, opulentia, hominumque frequentia replere, & florantissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat: aut contra, si quid turbulentum, molestum, calamitosum contingat id totum Fortune tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actu apud Senecam Tragicum:

*O regnum magni fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubioque nimis excelsa locat.
Nunquam placidam sceptræ quietem,
Certum se suum tenere diem.
Alia ex aliis cura fatigat,*

*Vexatq; animos noua tempestas.
Non sic Libycis Syrtibus aquor
Furit alternos volvere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, nivalis
Vicina, ubi caruleis
Immunis aqua lucida versat
Planstra bootes.*

*Vt precipites Regum casus
Fortuna rotat, metui cupiunt,
Metuiq; timent, non nox illis
Alma recessus prabet tutos,
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.*

Atque ut vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium dominæ
fuit existimata, ut ait Euripides in Hecuba :

*ὦ πότνη, τί λέγω; πότριά σ' ἀνθρώπους ἐραῖ;
ἢ δόξαν ἄλλως τίνδε κακῶς οὖν μάτρω
ἡ δόξα δὲ, δαίμονων εἶναι γένος,
τύχῃ δὲ πάντα τὰν ἥρωϊς ἐπισκοπεῖν,
Dicam viros te Iupiterne cernere?
An frustra eos inuasit illa opinio,
Quod & spiam sit forte daemonum genus,
Fortuna cuncta cum regat mortalia?*

Alij tantam vim facultatemque fortunæ tribuerunt, ut vitam
omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti
scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

*παίγνιον ἴσσι τύχῃς μαρόπων βίος, εἰκτρός ἀλήτης,
πλῆτε καὶ πανίκε μαρτύροι ῥιμρόμοδοι.
καὶ τὸς μὲν κατὰ γαστρίαν πέλειν σφαριδὸν ἀείρω
τὸς δ' ἀπὸ τῆν νεφελῶν εἰς αἰδῶν κατὰ γῆ.
Vita hominum ludus Fortuna est, & miser error,
Inter pauperiem nauigat, inter opes.
Atque pila in morem nunc hos ad sidera tollit,
Elates & nunc tartara ad ima iacit.*

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mētis, vel mi-
nus insanam personam introducens in Electra, Fortunæ auto-
res & moderatores Deos introduxit, illamq; Deorū ministrā
οὕτως μὲν ἦν πρῶτον ἡ λέντρα τύχης

ἀρχή-

ἀρχαῖος τῆς δ' ὅτα καὶ ἰπαίνουσιν
τὸν τῶν θεῶν π, τῆς τύχης δ' ὑπερίτω.

Deos putato Eleetra fortuna prius

Istius auctores fuisse, postea

Laudato Fortuna ministrum me, & Deum.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnam esse
ἐ Παρσις, quæ potentia cæteras sorores antecelleret. quare &
Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administra-
tionem ita tribuit:

ὅς σε γὰρ βίους ἐν τῇ πεμπίχῃς ἔσιν.

Ipsa regit Variam mortalem numine vitam.

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem signi-
ficauit Demosthenes in his in oratione ad epistolam Philippi:
μᾶλλον γὰρ βεβῆ, μάλλον δὲ τὸ ἔλθῃ, ἢ τύχῃ ἐπὶ πρὸς ἀπαιτε-
τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Magnam enim quid est mo-
mentum rerum, vel potius totum est Fortuna ad omnia ho-
minum negotia.* Cum de illa mentionem fecisset Homerus,
non tamen tantum autoritatis potentiaque tribuit, quantum
posterorum plerique, quippe cum Diis cæteris propria officia
concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret,
cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari crepit: quare
Plutarchus in libello de fortuna Romanorum multa cogno-
mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco
contigit, quia multa fiunt fortuna sapientiæ persimilia, ut est
apud Athenæum in carminibus Ionis, quorum hæc est sen-
tentia:

Longissime à sapientia Fort. distidet:

Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque &
paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præ-
clara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nul-
lam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεὺς γὰρ τοι τὸ τάλαν τὸν ἰστέον ἄμοτον ἄμοτον.

ἄμοτον μὲν πλετῶν, ἄμοτον δ' ἔστιν ἔχον.

Jupiter huc illuc interdum pondera sestet,

Nunc dat diuitias, nunc dat habere nihil.

Quare præclare scriptum est à Iuvenale stultè inter Deos col-
locatam fuisse Fortunam. Nam si prudentia potius, quàm te-

meritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia siderum, vel de Dei clementia ac providentia, vel de occultis naturæ causis quæteremur, cum quis agit inconsideratè: multa que propter suam pariat infortiam, ut nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Sanutum missis:

*Aut tam occulta via est prudentia, & alta futura
Ut solus sit nota Deis seriet: ratione
Et trahitur certa venturi temporis ordo.
Aut si non flellit mentes vis aetheris alti, &
Ingenium sit cuique suum Fortuna: miselli
Erramus cæci terra caligine mersi.
Nec quisquam rectum certa ratione madoq;
Conamur, & lut in tenebris erramus, & ipsa
Infortia à nobis fatorum creditur ordo.
Deteriora capi contingit, at optima sordent,
Candida nigrescunt, nigrantiaq; alba videntur.*

Sed quod infortia mentibus hominum insidet, sæpius illi admonendi sunt, quod

*Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
Nos facimus Fortuna Deam, celoq; locamus.*

Sapientissimè igitur Bupalus opinionem hominum secutus, ut est in Messeniæ Paulaniæ, ædificandis templis, fingendisque simulachris ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyrnatos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cum altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilochus significare voluit, qui anura dextra flammam, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates afferre. Nam cum perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multi que viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, ut patet ex his apud Ovidium in libro 2. de Ponto:

*Passibus ambiguis Fortuna volubilis errat,
Et manet in nullo firma tenaxq; loco.*

Nam

Nam nullus est demon planè credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniumque brutorum propius accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

ἡ Λόγος, ἐνέμεναι δὲ Τύχῃ, ἡρόπων δὲ τυραννῆ,
 τίτ' ἴσται ἄλγος ῥέμασι συρμένῃ.
 μὴδ' αὖ τίς ἀδίκους ῥήπῃ, ὡς εἰ δὲ δικάηται,
 ὡς ἐπὶ δ' ἐκρυμένῃ τῷ ἄλγος δυνάμει.
*Improba non novit leges Fortuna, modumque,
 Sed semper, quò fert impetum, illa ruit.
 Illa odit plerumque bonos, blanditur iniquis,
 Et monstrat qua sint roborastultitia.*

Qua de causa fuit existimata à poetis super tota quadam perpetuò circumvolui, ita ut nunquam in eodem loco diutius peristeret, ut in eo versu significavit Tibullus in 1. Elegiarum:

Versatur celeri Fors levis orberota.

Et Ovidius secundo de Pontico:

*Scilicet indignum iuvenum rarissime duci
 Te fieri comitem stantis in orbe Dea.*

Quod ideo fictum est, quoniam non solum ea quæ bona hominum sunt, assidue subvertuntur: verum etiam quia consiliorum incerta est ratio, cum multa sint quæ nullo pacto prævvedere possimus, ut nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum & integerrimum causidicum, singularisque eruditionis & integritatis virum Philippum Tertium cognomine aliquando misimus;

*Non dum onerata ratis cum staret vincula sereno
 Æthere, & insani tacite pellacia ponti
 Alliceret puppes, quoties retinacula nautas
 Inuitos tenere, sum ubi compedus arcta
 Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?
 At contra: quoties qui vincula frementibus undis
 Soluerunt, vastum nimbis tollentibus aquor,
 Micta paratim sulcarunt alta procellis?*

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui, in curru veli solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, ut ait Ovidius in epistola ad Linam:

*Fortuna arbitrio tempus dispensat ubique,
 Illa rapit iuvenes, corrumpit illa senes.*

*Quaerit, ruit, furibunda ruit: totumq; per orbem
Fulminat, & caca caca triumphat equis.*

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamentationes, tot querelas mortalium in se audiat: quam ab hominibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina administratione tam nefarie pro stultitia nostra quereremur, introducta fuisse iudico. Hanc caecam, hanc stultam, hanc temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem, hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acceptis petraræ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro calamitatibus contumeliae & obliuationes. Hæc eadem tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri temporibus accepit, ut Iupiter de cælo ab ea propè fuerit detrusus, omnemq; rerum administrationem & sceptrum ipsum è manibus illa Ioui propè extorserit, sicut crediderunt insulsi homines.

¶ Atque ut summam dicam, nulla alia de causa excogitatum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi ut hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad inane nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerterent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio euenire constat, cum omnia à Deo proueniant. Quod si homines omnes sapientes essent, facile cum eo viro optimo dicerent: Si bona de manu domini accepimus, quare non & mala sustineamus? at quoniam pauci sunt sapientes, cum pro acceptis malis doleamus, non ne præstat de vano nomine Fortunæ, quam de diuina prouidentia queri? inde fit ut quibus res è sententia succedunt fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingeant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem, ac de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVIT Apollo, ut diximus, Latonæ Iouisque filius, si quidem Latona à Ioue cōpressa vno partu Apollinem & Dianam peperit, ut ait Hesiodus in Theog.

*Λέτω δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιρας,
ἱερόεσσι γόνον πρὸς πάντας ἑρμειώων,
γίνεται δὲ μέγιστον εἰς φιλόττι μῆϊσσι.*

At Phœbum peperit peperit Latona Dianam,

Pignora